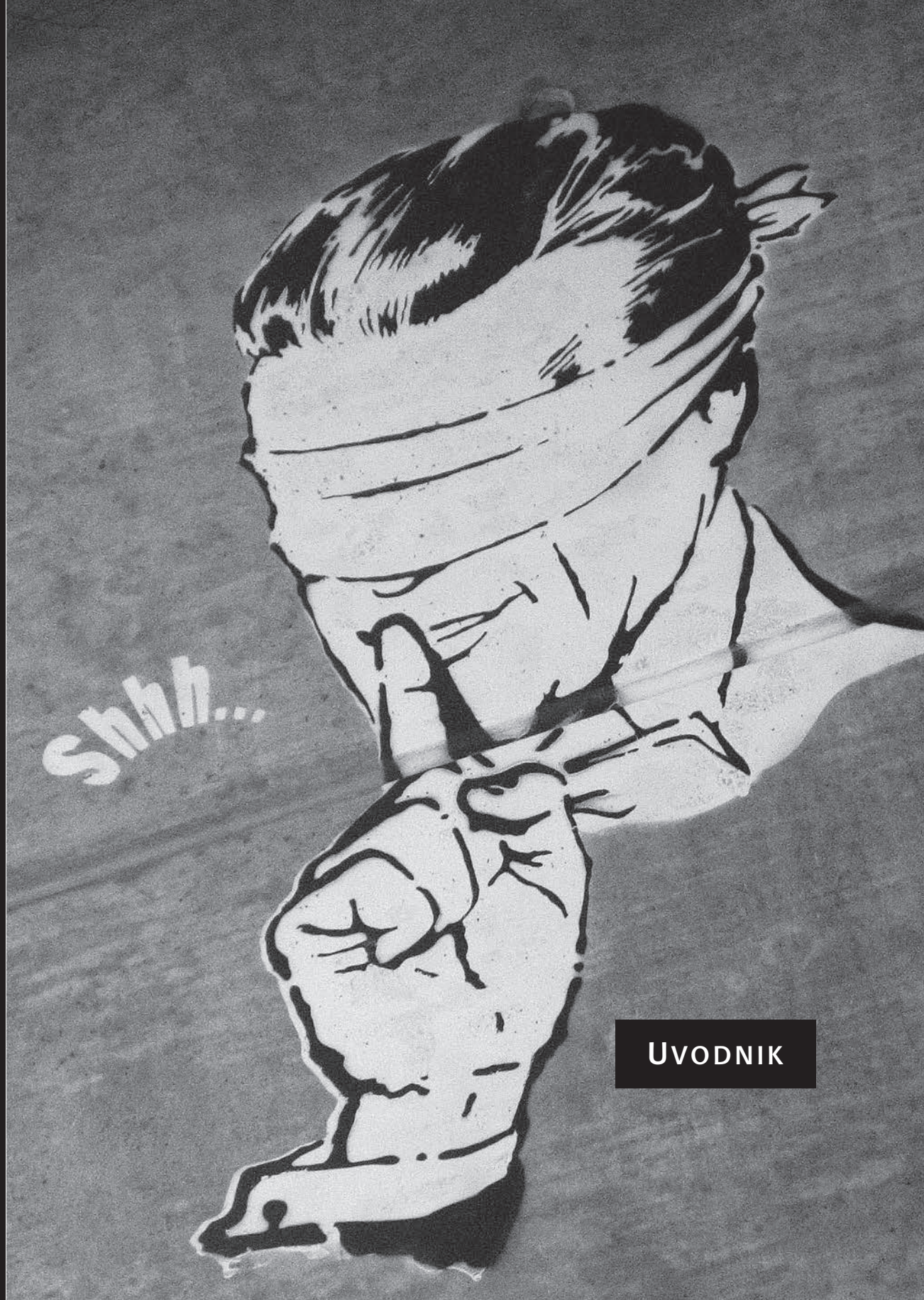

Shhh...

UVODNIK

Revolucija ljubezni

Literarni večer v baru Open, ki je potekal v sklopu Tedna parade ponosa in sovpadel z letošnjim dnevom državnosti, je s palicami, baklami in kamni prekinila večja skupina zamaskiranih atentatorjev. V aktu strahopetnega sovraštva, v katerem so napadalci vzklikali »smrt pedrom«, je bil ranjen aktivist Mitja Blažič. Lahko bi porekli, da gre pač za še en napad marginalne skupine »nestrpnih« na »drugačne«. Da smo ponovno priča še enemu v nizu nasilnih incidentov, katerih žrtve so istospolno usmerjeni, obiskovalci in oblikovalci Metelkove in Roga, antifašisti, proslilci za azil ter drugi pripadniki raznih »manjšin«, ki so jih zagrešili malce prenapeti »naši fantje« (kakor so se izrazili policisti v poročilih o rasističnem napadu na Trubarjevi ulici pred leti). Morda bi porekli, da omenjeni dogodek, ki je sicer vsega obsojanja vreden, vendarle ne pomeni neke velike katastrofe in prelomnice, saj živimo v demokratični družbi, v kateri, razen v redkih izjemah, vladata spoštovanje drugačnosti in strpnost. Takšno razmišljanje nas lahko pripelje k zaključku, da pretirana reakcija vendarle ni potrebna, saj bodo institucije, ki varujejo človekove pravice in demokracijo, opravile svoje delo.

Ne bi se mogli bolj motiti. Sam način izvedbe napada na udeležence literarnega večera – organiziran, natančno načrtovan, izveden v paravojaški maniri – kaže, da se je zgodil alarmanten dogodek, kvalitativen skok v praksi nasilja iz sovraštva. Agresija zamaskiranih in oboroženih napadalcev proti udeležencem javne prireditve in proti samemu javnemu prostoru, ki tako v svojem imenu kot v praksi izpričuje popolno odprtost, priča o izjemno nevarnih in novih razsežnostih desničarskega političnega nasilništva. Način izvedbe napada kaže na to, da so njegovi avtorji prepričani, da je njihovo dejanje sprejemljivo in legitimno, da pravzaprav izraža prepričanje večine. Ne gre torej toliko za napad marginalcev, ki jih bodo sankcionirale institucije pravne države, ampak bolj za obliko vigilantstva, za politično dejanje in politični atentat, ki ima zaslombo v splošni družbeni klimi, ki jo ustvarjajo institucije oblasti, tudi v času tako imenovane leve vlade.

Slednja je v času krize še zaostрила nacionalistično agendo. Na dnevnem redu je poenotenje okrog nacionalnega interesa glede meje s Hrvaško, premier Pahor se pogovarja in celo pogaja s

skupinami desničarskih ekstremistov, ki so odkrito ksenofobni, rasistični in homofobni, predsednik republike sklicuje posvete o domoljubju, na katerih skušajo izluščiti pravo vsebino slovenstva in oblike njegove implementacije. Na koncu predsednik napove, da bodo v pogovore vključili mlade. Verjetno misli na tiste mlade domoljube, ki se sami radi imenujejo nacionalsocialisti in ki so 27. aprila želeli demonstrirati proti gradnji džamije v Ljubljani. Povedno je, da se skrajno desne skupine v Sloveniji identificirajo z državnimi simboli. Tovrstne politične skupine so vsaj v preteklosti prezirale konkretne države, njihove ustave in simbole, češ da so preveč liberalne in kot takšne vzrok dekadence naroda. Spomnimo se samo odnosa nacistov do weimarske Nemčije. Pri nas se politične skupine, ki prisegajo na sovraštvo do družbenih praks, ki jim predstavljajo bolno tkivo na zdravem narodovem telesu, istovetijo z državo Slovenijo in s tem pričajo o tem, kaj je ta država. Njihov projekt je identičen projektu države, ki je svojo osamosvojitve tlakovala z izbrisom, s privatizacijskim ropom, z institucionalno diskriminacijo in rasizmom. Njihova ideologija etnonacionalnega ekskluzivizma se popolnoma ujema z institucionaliziranim apartheidom. Njihov projekt očiščenja naroda se popolnoma ujema z nacionalizmom, ki ga politične elite vsiljujejo in reproducirajo v šolah, kjer bo pod levo vlado državljanska vzgoja postala domoljubna vzgoja, šolski programi pa bodo še naprej utemeljeni na podmeni homogenosti slovenske družbe, na državnih proslavah, kjer poudarjajo, da so za ohranitev naroda dovoljena vsa sredstva, v napenjanju mišic v odnosih s sosedi, na posvetih o domoljubju, v aktivni podpori pogromom. Še pomnite Ambrus? In seveda na ulicah, kjer bodo »naši fantje« branili slovenstvo s sredstvi, ki jih država [zaenkrat] ne more [odkrito] uporabljati.

Če se nam zdi, da smo prišli z napadom na Open do vrha nasilja, ki ga generira diskriminatornost in izključevalnost družbenih institucij in ki se vse bolj nesramežljivo izraža v skrajno desničarskih paravojskah, se lahko po pobočju onkraj tega vrha spustimo v bogato fenomenologijo uporov. Kot nas učijo številne tovrstne epizode, je subjektivno nasilje vedno izraz institucionalnega in strukturnega nasilja. Še več, subjektivno nasilje, kakšno je nasilje rasističnih ali homofobnih tolpe, priča o začetku krhanja institucionalizirane rasne, etnične, seksualne ali razredne dominacije. Nastanek Ku Klux Klana na primer sovпада z nezaustavljivim procesom abolicije suženjstva. Najhujše oblike subjektivnega rasističnega nasilja na jugu ZDA v šestdesetih letih prejšnjega stoletja sovpadajo z rastjo gibanja za državljanske pravice in z rastočo nepokorljivostjo in pogumom Afroameričanov. Primere te zakonitosti nasilja najdemo tudi v naši neposredni okolici. Slovenija je bila oaza demokracije, spoštovanja človekovih pravic in pravičnosti vse do trenutka, ko so se kot organizirana zahteva in izziv diskriminatornosti in izključevalnosti institucije državljanstva pojavili izbrisani. Takrat so pripadniki političnega establišmenta odložili ovčja oblačila, pomirjujoče liberalne diskurze pa so zamenjale grožnje in reprodukcija klime strahu. Seveda so izbrisani obstajali tudi pred začetkom organiziranega in kolektivnega boja izbrisanih. Vendar kot posamezniki, ki so bili na milost in nemilost prepuščeni sistemskemu in institucionalnemu nasilju. Šele ko so se uprli, so postali tarča subjektivnega nasilja nad družbeno skupino izbrisanih. Pa dajmo še en primer. V času krize lahko spremljamo hude zaostritve v izvajanju politike upravljanja z migracijami v Sloveniji. Država je tako sprejela novo, še restriktivnejšo, škandalozno in etnicizirano uredbo o kvotah za migrantsko delo. Kot razlog za prepoved izdajanja delovnih dovoljenj točno določeni etnični skupini so navedli zlorabe sistema. Seveda gre za zgodbo o slamnatih podjetjih, ki so jih ustanovljale osebe s stalnim prebivališčem na Kosovu in ki priča o uspešni manipulaciji instrumenta, katerega edina uporabna vrednost do sedaj je bila skrajna zloraba migrantskih delavcev. Tovrstne prakse migrantskih delavcev, kljub vsej ambivalentnosti, ki jo predstavlja na primer obstoj etničnih

posrednikov, pričajo o tem, da še zdaleč niso šibek subjekt. Z drugimi besedami, ljudje imamo moč, in nasilne reakcije oblasti so pogosto odgovor na to moč. Ko zamaskiranci organizirano napadejo gejevski in lezbični literarni večer, je to znak, da je GLBTIQ skupnost močna in da so družbene institucije, ki postavljajo norme in sankcionirajo odklone, v krizi. In njihovo vladavino bodo lahko reproducirali le še z avtoritarnimi in terorističnimi sredstvi.

Ta trend je še kako jasen in odkrit v odzivih desnice. Institucije normaliziranja bodo branili z vsemi sredstvi. Ljudmila Novak je tako napad na Parado ponosa opravičevala z zgražanjem in jezo, ki ju pri nekaterih vzbudi javno manifestiranje spolnih nagnjenj. Napad je po njenem mnenju odgovor na družbene prakse, ki nočejo več biti zgolj zasebne, ki hočejo priznanje in ki s tem spodkopavajo družbene institucije kot proizvajalke normalnosti. Levica se v dneh po napadu kot vedno spreneveda. Seveda obsoja napad in poziva k strpnosti do drugačnih. Vendar te obsodbe in pozivi niso niti enoglasni [ne pozabimo na vztrajni molk predsednika republike in premiera] niti jih ne spremljajo dejanja. Razen v redkih izjemah. Dejanje, ki ga danes mnogi pričakujemo od levice, ki ima parlamentarno večino in vlado, je instituiranje enakopravnosti istospolnih partnerstev in s tem odstranitev humusa, iz katerega poganja homofobija. Vendar nacionalistična agenda leve vlade vliva precejšnjo mero skepse. Nacionalistično agresivnost navzven vedno spremlja normalizacijska agresivnost navznoter in obratno. Liberalni diskurzi o drugačnosti, njenem spoštovanju in toleranci, te dvome zgolj še poglobljajo. Ko so desetletja izbrisanih v devetdesetih ječali pod vsakodnevnim sistemskim in institucionalnim nasiljem, ko so bile množice podvržene privatizacijskemu nasilju, so liberalni ideološki aparati osveščali z bahato kampanjo, imenovano »vsi drugačni, vsi enakopravni«. Te ideologije vplivajo na presejanje neenakosti, neenakopravnosti in diskriminacije ravno toliko, kot vpliva ideologija *laissez faire* in svobodnega trga na preseganje ekonomske in socialne neenakosti.

Zato je morda pametneje, da prisluhnemo Ljudmili Novak in njenim kameradam na desni. Ne zato, ker lahko od njih pričakujemo rešitve, ampak zato, ker v svoji brutalnosti zelo natančno izražajo bistvo temeljnega političnega konflikta danes, ki izhaja iz vzpona postpolitičnega, iz destabilizacije meje med zasebnim in javnim, ki je utemeljevala moderno državo in državljanstvo. Točno tako, kot pravi gospa Ljudmila: ljudje hočemo javno manifestirati tisto, kar je bilo v modernem sekularizmu pregnano v zasebno. Ne zgolj manifestirati, ampak investirati v skupne družbene institucije. V slednje hočemo prevratniško investirati svoje in različne oblike življenja. To pa je velika grožnja modernim oblikam gospodstva, ki so nasilnost ter diskriminatornost družbenih institucij zamaskirale v njihovo domnevno nevtralnost in normalnost. Da, draga gospa Novak, ekskluzivizem institucije heteroseksualne družine je instituirana in objektivirana dominacija. Je normalizirana in instrumentalizirana seksualnost, je neenakost in diskriminacija, gospodstvo ene družbene skupine nad drugimi.

Ne glede na to, kaj govorita in delata levica in desnica, je najpomembneje to, da se skupnost ni pustila prestrašiti. Še več, dobila je nov zagon in odločnost. Ljudje se torej ne bodo vrnili v omare, ampak bodo ostali v javnosti, ostali bodo politični in zahtevali bodo, da se njihova intima investira v skupne družbene institucije. In na tej ravni čaka multitudine še ogromno dela. Lotiti se mora šol, ki so generator etničnega izključevanja, zamaskiranega v liberalno vrednostno in ideološko nevtralnno šolo, lotiti se mora institucij države blaginje, ki reproducirajo patriarhat in vzpostavljajo družbo apartheida, lotiti se mora migracijske politike itn. Tega pa se lahko loti samo v prvi osebi. Kot lezbijka, gej, muslimanka, migrantski delavec, ženska, preke-rec, postfordistična proletarka, ki gradi in krepi svoje prostore, avtonomijo, politično moč. Ne pa kot znanilec nekih lažnih univerzalnih vrednot, človeškega bratstva in večnega miru. Živimo

v razredni družbi, v družbi, kjer se socialna ali politična izključenost prekriva s katerokoli posebno okoliščino. Pot osvoboditve se začne s priznanjem tega preprostega dejstva in z gradnjo boja in moči na osnovi katerekoli posebne okoliščine. Le na ta način lahko multituda raztrešči normalizacijske in izključujoče družbene institucije ter jih bodisi predela v ekspanzivne in vključujoče bodisi ustvari nove.

Looking for a husband with EU passport

EVROORIENTALIZEM

Interaktivni projekt srbske umetnice Tanje Ostojić, 2000–2005, foto Borut Krajnc © Tanja Ostojić, <http://www.europe.culturebase.net/>

**Please send your applications to hottanja@hotmail.com
Do not hesitate to contact me with any further questions or details**

Evroorientalizem

»Evroorientalizem« je skovanka, ki se po eni strani opira na Saidovo in na njem temelječe študije o orientalizmu, po drugi pa na novejša študija Balkana, ki so poudarile potrebe po hkratni distanciaciji in rekonceptualizaciji samega Saidovega koncepta. Balkanizem, tako pravijo novejša študija, postaja ekvivalent za neko specifično polje raziskovanja, ki je še bolj kot bližnji Orient »notranji drugi« Evrope. Medtem ko je Said definiral bližnji Orient kot »intimno tujost« Evrope in na tej podlagi konstituiral polje svojega raziskovanja, so novejša študija o Balkanu svoje področje raziskovanja konstituirale skozi definicijo »zunanje notranjosti« ali »tuje notranjosti«, kot liminalno področje med »pravo« Evropo in Orientom, da bi ponazorile, da orientalizem in balkanizem nikakor nista ista zadeva.

Kar naj bi pričujoči tematski blok *Časopisa za kritiko znanosti* podal izvirnega v polje že obstoječih teorij, je poskus zajetja geografskega, političnega in kulturnega prostora, ki ga pomenijo države pri vključevanju in intenzivnejšem povezovanju s »pravo« Evropo. Področje »balkanizma« torej tu razširjamo na Balkan in Vzhodno Evropo, zato je nujno, da to polje imenujemo »evroorientalizem«. Da bi lahko naznačili in teoretsko zamejili področje našega raziskovanja, smo namreč poskušali skovati koncept, ki bi lahko zaobjel tako Balkan kot države nekdanjega »Vzhodnega bloka«. Zato smo se oprli na tradicijo balkanizma in orientalizma in se hkrati od nje distancirali s konceptom »evroorientalizma«, katerega primarni cilj ni le prikaz imaginarnih reprezentacij, ki omenjeni prostor vzhodne in jugo-vzhodne Evrope poskuša (post)kolonializirati na »mehak« način, temveč tudi prikaz konkretnih, materialnih mehanizmov širitve Evropske unije. Ti mehanizmi imajo namreč svojo specifiko, po kateri se razlikujejo tako od mehanizmov kolonialnega obdobja (bolj ali manj nasilna kolonizacija) kot od mehanizmov postkolonialnega obdobja (ekonomska kolonizacija), saj pomenijo načine, kako te države vpeti v »prostovoljno odvisnost«. Hkrati s tem pa koncept »evroorientalizma« ne želi prikazati zgoraj izpostavljenih reprezentacij in materialnih mehanizmov kot onipotentne, stabilne, nespremenljive, temveč kot vedno že izpostavljene raznim upornim praksam in diskurzom, ki obstoječe reprezentacije in mehanizme prisilijo k adaptaciji in spremembam.

Eden prvih korakov pri osmišljanju evroorientalizma je torej zagotovo premislek o specifičnosti in drugačnosti evroorientalizma od drugih oblik neokolonialnih oblastno-vednostnih odnosov, ki so omogočani, vzpostavljeni, utrjeni in ohranjeni skozi diskurze in druge različne »mehkejš« oblike oblastnih mehanizmov.

Prva ključna razlika glede na situacijo nekdanje kolonije zahodnih imperialnih sil je ta, da je na območju Balkana in širše Vzhodne Evrope pravzaprav ravno nasproten položaj, saj se samopercepcija lastne pozicije in percepcija EU s strani prebivalcev Vzhodne Evrope in Balkana v veliki meri sklada s percepcijo EU o prebivalcih tega območja. Skratka, samopredstave in predstave o drugem na točki evroorientalizma sovpadajo: EU ima balkanske in vzhodnoevropske države za »evroorientalistične«, same te države pa se, prav tako, imajo za »evroorientalistične«. Sistem reprezentacij v okviru evroorientalističnega diskurza je, sledeč tej predpostavki, deloval, še preden je EU ta območja inkorporirala v okvir njenih političnih in ekonomskih oblastnih mehanizmov, saj le od tod lahko razumemo vso »eu-forijo« vstopanja v EU, ki praviloma spremlja vse države pristopnice ob vstopu.

Druga ključna razlika je, da Evropska unija ne nastopa kot klasična imperialna metropola: njen supranacionalni status ji v procesih specifične neokolonizacije Balkana in Vzhodne Evrope namreč daje zelo specifičen položaj, predvsem v povezavi s samodefinicijo in sposobnostjo vpisa te skrajno pozitivne samodefinicije v družbeno in politično balkanskih in vzhodnoevropskih držav. V prevladujočih diskurzih EU se sama geopolitična tvorba EU v večini primerov prikazuje kot ena z Evropo, dojema se kot imaginaren geografsko-družbeno-kulturni konglomerat samih »pozitivnih« atributov. EU tako uzurpira poimenovanje celotne celine za poimenovanje sebe, to pa počne s tem, da koncept očisti vsakršne »negativne« konotacije. Takšno samoosmišljanje EU pa ima posledice za imaginacijo vse celine. Z izjemo Rusije, ki do določene mere kljubuje hegemoniji »evroorientalističnega« diskurza, je EU hegemonizirala evropski javni prostor oz. imaginacijo tako elit kot državljanov balkanskih in vzhodnoevropskih držav do te mere, da vse hlepijo po članstvu v njej, po laskavem predikatu »evropskosti«, ki naj bi se ga lahko nadejale vse države članice. Še več, samo zavračanje EU v hegemoniziranem političnem diskurzu pomeni zavračanje »evropskosti« in sprejemanje »orientalnosti«, »nerazvitosti«, »pomanjkljivosti« v končni instanci »barbarstva«. Geslo? Malce abruptno parafrazirajoč Marxa: »Prihodnost Balkana in Vzhodne Evrope je ali evropska ali barbarska.«

Glede na vprašanje »metod« neokolonialnega procesa »evropeizacije« ima položaj EU še eno ključno »prednost«, namreč manko zgodovinske prtljage. Kot relativno nova integracija, vzpostavljena na ruševinah druge svetovne vojne, EU nima zgodovinske izkušnje neposredne dominacije in izkoriščanja »evroorientalnih« območij. EU torej, tako v lastni, predvsem pa v imaginaciji držav Vzhodne Evrope in Balkana, nastopa kot »otok blaginje«, »miru«, »demokracije« in »univerzalnosti«, območje, »očiščeno« nasilne evropske zgodovine minulega stoletja. In to kljub dejstvu, da EU sestavljajo in povečini vodijo nekdanje evropske imperialne sile in da je bila eden glavnih implicitnih ciljev združevanja ohranitev geopolitične moči teh istih držav. EU kot »otok dobrega« se tako rekoč *ex-nihilo* pojavi v imaginaciji vseh, predvsem kot refleksija svoje lastne pozicije v svetu. Skratka, gre za izjemno uspešno »evropsko« potlačitev imperialistične zgodovine EU.

Zgornja opredelitev konteksta evroorientalizma se sicer dotakne le imperializma imaginacije, kar pa ne pomeni, da se njen dosežek konča s tem. Ravno tako pomemben je namreč kompleksen proces politično-ekonomskih oblastnih odnosov, ki so se razvili v zadnjih dveh desetletjih in so druga ključna komponenta evroorientalizacije območja Balkana in Vzhodne Evrope

s strani EU, komponenta, ki je nujno potrebna hkrati z imperializmom imaginacije. Posledica hegemonizacije evropske politične imaginacije s strani EU po propadu Vzhodnega bloka je bila vzpostavitev številnih dvostranskih pogodb med EU in nekdanjimi socialističnimi državami, ki so te države vezale v specifično obliko odnosov odvisnosti. EU in njeni ekonomski, politični in družbeni akterji so namreč za razliko od ZDA, ki še danes velja za »kapitalistično mašinerijo brez obraza«, v imaginaciji nekdanjih socialističnih držav dojeti kot nekakšen »kapitalizem s človeškim obrazom«.

Pri vzpostavljanju odnosov pa ne smemo zanemariti pomembne vloge, ki so jo pri tem igrali predvsem ameriški svetovalci in vlada ZDA. Ti so s svojimi priporočili/navodili, podprtimi s finančno močjo IMF in Svetovne banke, ki je bila za delovanje držav Vzhodnega bloka nujna, in s privolitvijo elit vzpostavili neoliberalne režime proste trgovine, liberalizacije, privatizacije in splošne omejitve državne uprave in državne porabe. S tem so vzpostavili teren za gospodarsko odvisnost vzhodnoevropskih držav od EU. Podjetja EU so namreč množično vstopila v države, katerih gospodarstvo je bilo zaradi aplikacije neoliberalnih gospodarskih politik razvrednoteno. Kljub takšnemu oportunističnemu pa so bila podjetja iz EU kot tudi sama EU sprejeta kot rešitelji. Medtem ko so ZDA še do danes veljale za »kapitalistično mašinerijo brez obraza«, EU v imaginaciji nekdanjih socialističnih držav pomeni nekakšen »kapitalizem s človeškim obrazom«.

V tem kontekstu moramo osmišljati tudi širjenje EU, ki jo razumemo kot določen izbor držav Vzhodne Evrope in Balkana, katerih tesnejša politična in ne le ekonomska integracija koristi geopolitičnemu položaju EU, hkrati s tem pa ne zamaje, ali vsaj ne v preveliki meri, zahodnoevropske imaginacije EU, saj pomeni najbolj očitno povezanost imperializma imaginacije in oblastnih mehanizmov, ki skupaj vzpostavljajo specifično zbirko diskurzov, disciplinarnih in normalizirajočih praks, katerih rezultat je nenehno vpisovanje razlike med »pravo«, tj. Zahodno Evropo, materializirano v EU, ter »Vzhodno Evropo« in Balkanom. Kljub arbitrarnosti širitve (pogoji članstva so spremenljivi in njihova trdnost ni vezana na predpristopno pogodbo) in njene temporalne nedoločenosti (proces se lahko vleče v nedogled kot pri Turčiji) pa nam ravno »evroorientalizem« lepo ilustrira tezo o liminalnem področju oz. o »tuji notranjosti« območja Balkana in Vzhodne Evrope, ki so, v nasprotju z drugimi »Drugimi« Evrope vsaj pogojno pripuščeni v zamišljeno skupnost Evropske unije. In njen pogoj je ravno v tem, da se »evroorientalizem« prej ali slej »reši« »orientalnega« in postane zgolj ... »evrizem«.